

*«Любов виникає з любові:
коли хочу, щоб мене любили,
я сам перший люблю»*
Григорій Сковорода

Ці слова відомого українського мудреця-гуманіста Григорія Сковороди найбільш влучно відображають актуальну проблему сьогодення: проблему взаєморозуміння.

Толерантність передбачає всього лише нормальні цивілізовані стосунки між людьми, усвідомлення того, що світ і соціальне середовище багатомірні, а, отже, і погляди на цей світ різні, вони не можуть і не повинні зводитися до одноманітності або бути на чиюсь користь.

Поняття толерантності у різних мовах відрізняється смисловими відтінками, що зумовлено культурними та ментальними особливостями. Наприклад, у французькій цей термін означає повагу до свободи іншого, у китайській – уміння дозволяти, проявляти великодушність, в арабській бути толерантним – означає бути терпимим. Аналізуючи культурну спадщину нашого народу, що ґрунтується на «філософії серця», можна з переконанням засвідчити, що толерантність у сприйнятті українця співвідноситься з поняттям поваги й любові.

Старше покоління та й люди середнього віку добре пам'ятають, що ще років 15-20 тому ніде не чуто було слова «толерантність», його тоді майже не вживали. Хоча це слово досить старе і означало колись «терпіння». Сьогодні все інакше – це слово постійно на слуху, на вустах.

16-го листопада 1995 р. держави – члени ЮНЕСКО на 28-й сесії Генеральної конференції одностайно прийняли «Декларацію принципів толерантності», 16-е листопада проголосили Міжнародним Днем толерантності. В Декларації розглянуто основні принципи толерантності і шляхи утвердження цих принципів у світовому співтоваристві.

Поняття толерантності розкривається в статті 1: *«Толерантність означає повагу, сприйняття і розуміння багатого розмаїття культур*

нашого світу, наших форм самовирізнєння й способів виявлення людської індивідуальності, їй сприяють значна відкритість, спілкування і свобода думки, совісті, переконань. Толерантність – це гармонія в розмаїтті. Толерантність – це чеснота, яка робить можливим досягнення миру й сприяє заміні культури війни культурою миру».

ООН оголосила 1995 рік Роком Толерантності, 2000 рік – Роком освіти з ненасильства, тобто з толерантності, 2000-2010 роки – Декадою культури ненасильства, тобто толерантності.

Ідеї толерантності набувають все більшого визнання в сучасному світі, все більше країн активно запроваджують їх у свою освіту, державно-суспільне життя, розглядають їх як найдієвіший засіб досягнення взаєморозуміння, взаємоповаги, злагоди своїх громадян.

Перш, ніж знову повернутись до проблем толерантності, давайте поглянемо на самих себе. Нам здається, що ми добре виховані, освічені, культурні люди, з добрими манерами, поведінкою – своєрідна еліта.

Але спробуємо чесно зізнатись самим собі: хіба за деяких обставин кожен з нас не зривається на інтолерантну поведінку, навіть на сварку? Якщо ми чесно собі в цьому признаємось, то ще краще зрозуміємо, яка то важка справа завжди самим бути толерантним і виховувати толерантними інших.

Кожен з нас, всі ми, весь світ бажаємо бути толерантними, а воно все не вдається, навіть попри всі зусилля ЮНЕСКО і ООН.

Чому? Відповідь треба знову ж таки шукати у психічній природі людини, бо, не знаючи, не розуміючи, не враховуючи цієї природи, неможливо виховати, зробити людину дійсно посправжньому толерантною.

Виявляється, що вся справа у такій притаманній кожному якості, як агресивність.

Спеціальні дослідження встановили, що інстинкти згасають в такій послідовності: статеві, питнево-їстивні тощо і останнім – інстинкт агресії. Цей інстинкт породжує «пошук ворога» – страхітливої основи і особистісної, і державної політики, що в сучасних умовах безконтрольного всесвітнього розповсюдження

жорстокості, насильства, ядерної та іншої зброї масового знищення, тероризму, воєн прямо загрожує подальшому існуванню людства, всього живого на Землі.

Всі надії щодо спасіння цивілізації деякі науковці покладають на генну інженерію і пропонують її засобами знищувати ген агресії у кожного індивіда, починаючи з немовлят. Але цей захід – засіб такий же небезпечний, як і сам ген агресії, сама індивідуальна і колективна агресивність.

Ця наукова біоінженерія, як і вся наука взагалі, її найвидатніші досягнення, винаходи така ж непередбачена, неконтрольована і тому небезпечна, загрозлива річ, як і агресія, розповсюдження зброї тощо. Сьогодні вона знищить ген агресії, а завтра – гени добра, милосердя, любові, тобто вщент зруйнує людину як *Божє* створіння, всю потаємно-грандіозну складність устрою котрої наука навряд чи коли-небудь збагне, і тому не має права, не повинна втручатися в цей *Божественний* устрій.

Кожна з цих природних рис і всі вони разом потрібні людині, уможливлють саме її **існування в людській спільноті**. **Жодну з них неможливо ліквідувати, викоренити, знищити**. Але кожна можливо, більшою чи меншою мірою, розвинути або, навпаки, пригасити, цивілізувати, підкорити індивідуальній волі.

Саме в цьому може полягати головне завдання і бібліотеки: всебічний розвиток за допомогою кращих зразків літератури позитивних природних рис людини, максимально можливе пригашення негативних, максимальна гармонізація того й іншого в характері, тобто – виховання, розвиток, гармонізація всього комплексу почуттів, емоційної культури, позитивного характеру, толерантної свідомості, поведінки.

Аналізуючи праці різних дослідників, присвячені вихованню толерантності, розглянувши характеристики толерантної особистості, можна виділити кілька основних напрямків, що будуть доцільними під час планування діяльності, спрямованої на виховання толерантності у громадянському середовищі.

1. Поширення правових знань. Правова освіта - основа виховання толерантності, адже толерантність означає добре знання

закону, що захищає право людини на індивідуальність.

2. Орієнтація людини на вивчення себе. Толерантна людина повинна знати свої переваги і недоліки, щоб у власних помилках не звинувачувати інших, не перекладати на них відповідальність, а працювати над собою. для самореалізації тощо.

3. Поширення інформації, що сприяє пізнанню культурної спадщини, глибокому, всебічному дослідженню свого коріння (це необхідно, щоб розуміти, знати свій народ і вміти достойно презентувати його представникам інших націй).

4. Інформування громадськості про культуру інших народів, про інші світи, інші світогляди.

5. Організація міжнаціонального спілкування молоді.

6. Поширення інформації, що сприяє врегулюванню конфліктів між представниками різних соціальних груп усередині країни. Нині бібліотеки мають приділяти особливу увагу цьому напрямку.

Які ж форми, методи роботи будуть ефективними, доцільними і дійсно сприятимуть формуванню толерантності? Бібліотека, як жоден з інших культурних закладів, має можливість індивідуальної роботи з людьми, адже безпосередній контакт читача і бібліотекаря (за умови компетентності останнього) може стати початком плідної співпраці. У процесі індивідуальних бесід - під час запису у бібліотеку, під час вибору літератури - можна визначити освітній та культурний рівень відвідувача, його потреби, проблеми, індивідуально-психологічні особливості тощо. Ця інформація допоможе бібліотечному фахівцю обрати тактику подальшої роботи: визначитися з формуванням відповідного кола читання, з тим, які інформаційні ресурси краще порекомендувати, які бібліотечні заходи запропонувати відвідати.

Для безпосереднього привернення уваги читача до теми толерантності, щойно він переступить поріг бібліотеки, доцільно використати деякі форми виставкової роботи. Добре було б оформити стіни приміщення бібліотеки яскравими постерами (плакатами) «Толерантність - це...», що демонструють різні прояви толерантності, а також плакатами зі словесними поясненнями терміну

«толерантність» (лаконічні, влучні вислови відомих людей, або самих же відвідувачів бібліотеки). Їх можна розміщувати у тих місцях, де читачі чекають на виконання замовлень, до того ж змінювати плакати кожного тижня.

Коли сформується коло зацікавлених читачів, можна вдатися до більш складних форм групового та фронтального обслуговування: диспути, бесіди, КВК, колективні обговорення, круглі столи, відкритий мікрофон, тренінги, рольові ігри, прес-конференції, конкурси, уроки взаєморозуміння, дискусії, аукціони милосердя тощо.

Для прикладу, доцільно було б підготувати і провести: **диспут "Що таке толерантність у душі українців":**

Чи достатньо у вас знань з даної теми?

Чи актуальна тема толерантності сьогодні?

Хто, на вашу думку, повинен нести в суспільство ідеї толерантності?

Чи дає толерантність можливість одержання користі?

У якому віці людина більш толерантна: в дитинстві, в юності, з віком?

Чи стикались ви по відношенню до себе з інтолерантною поведінкою?

Радимо провести з читачами різних вікових категорій *актуальний діалог, міні-диспути*

«Що таке толерантність?».

Примірні питання для обговорення:

1. Чи правильно ми розуміємо термін «толерантність»?

2. Чому ми десь віднайшли це слово і так цупко за нього тримаємось?

3. Чи не є толерантність поступкою, потуранням?

4. Ми різні – ми рівні?

5. В основі толерантності лежить повага та любов до ближнього. Чи згодні ви з цією думкою?

6. Стосунки у вашій родині можна назвати толерантними?

Пропонуємо в листопаді напередодні Міжнародного дня толерантності разом зі школою, провести *тиждень Толерантності*.

ПОНЕДІЛОК – *«День відкритості»* може включати:

- Виставка малюнків читачів на тему «Європа – наш спільний дім».
- Акція «Діти проти бідності». Читачі можуть зібрати іграшки, дитячі речі, канцтовари, дитячі книжки та передати будинку сімейного типу або читачам з малозабезпечених родин.

ВІВТОРОК – *«День Тактовності»*:

- Конкурс «Я можу бути ввічливим».

СЕРЕДА – 16 листопада – *«День Толерантності»*:

- Конкурс на оформлення кращого інформаційного стенду «Європа: вчора, сьогодні, завтра».
- Книжкова виставка «Прекрасне обличчя світу», використавши газету «День», на сторінках якої проводиться міжнародний фотоконкурс.

ЧЕТВЕР – *«День Ввічливості»*.

П'ЯТНИЦЯ – *«День Взаєморозуміння»*:

- Диспут на тему «Право на захист честі і гідності» або «Еміграція – право кожної людини чи втеча?»

В рамках реалізації заходів щодо мовної толерантності рекомендуємо оформити постійно-діючу книжкову виставку «Зроби подарунок Україні! Переходь на українську» з добіркою словників, нових книг українською мовою.

Для шанувальників музичного мистецтва доцільно провести музичну годину «Музика світу».

Рекомендуємо всім публічним бібліотекам передплатити щоквартальний психолого-педагогічний журнал «Педагогіка толерантності» – єдине видання в Україні та за її межами,

цілком присвячене проблемам толерантності. Часопис видається на суто громадських засадах. Кожен номер журналу присвячується теоретичним і практичним засадам педагогіки толерантності, розробку яких він першим серед вітчизняних і зарубіжних ЗМІ розпочав на своїх сторінках, першим започаткував саму термінологію «педагогіка толерантності».

Вдале поєднання усіх цих форм бібліотечного обслуговування неодмінно має дати позитивний результат. Та хочеться додати, що найефективнішою формою роботи, не прописаною в підручниках, посадових інструкціях, є, насамперед, наш власний приклад толерантної поведінки. Бо хто ж як не ми, представники культурно-просвітницького центру, можемо кожним словом, рухом, жестом показати людині, що, зайшовши до нас, вона потрапила на територію толерантності, де усі читачі різні, але абсолютно рівні. А потрапивши на чийось територію, людині, як правило, хочеться бути прийнятою в те середовище, з яким вона стикнулася, і, побачивши приклад толерантності, відвідувач підсвідомо спробує його наслідувати. Як би не була налаштована людина, вона неодмінно відгукнеться і відкриється назустріч добру.

І наостанок, пригадалися слова доброї, «сонячної» людини, відомого українського поета Павла Тичини, написані ним у минулому столітті. Його ліричний герой в одному з віршів, просить: «Благословіть, мати, зілля шукати. Шукати зілля на людське божевілля». Сьогодні ми маємо це цілюще зілля, паростки якого є в кожному з нас, але їх потрібно доглядати, плекати, жити, щоб вони дали плоди миру і терпимості.

Література

Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду / Укр. незалежний центр політичних досліджень. – К., 2004. – 312 с.

Бібліотека – територія толерантності: Метод.-бібліогр. поради / Харківська ОЮБ; Уклад. І.Бондар. – Харків, 2007. – 11с.

Декларація принципів толерантності // **Освіта України.** – 2003. – 7 листоп. – С.4.

Матвійчук О.Є. Вплив книги і бібліотеки на формування толерантності школярів//Шк.б-ка.-2013.-№19-20.-С.48-49.

Толерантність врятує світ//Поз.час.-2013.-№19-20С.58-64.

Толерантність – її роль у житті людини// Шк.б-ка.-2013.-№11-12.-С.49-51.

Фельдман О. Толерантність як фактор культури і безпеки // Голос України. – 2006. – 5 грудня. – С.4.